

Юрій Щепанюк,

аспірант Львівського національного
університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0102-8371>

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ АДВОКАТУРИ НА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено вплив європейських стандартів адвокатури на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності. Основну увагу приділено європейським стандартам адвокатури і визначено, що європейські стандарти адвокатури є набором нормативних документів та принципів, які регулюють діяльність адвокатів у країнах Європейського Союзу (ЄС) та інших країнах Європи. Вони встановлюють права та обов'язки адвокатів, етичні норми, процедури надання правової допомоги та інші аспекти професійної діяльності. Також досліджено процес інтеграції європейських стандартів у національне законодавство, зокрема на прикладі України. Зазначено, що впровадження міжнародно-правових стандартів адвокатської діяльності орієнтується на діяльність адвокатур країн-членів ЄС.

Проаналізовано основоположні принципи адвокатської діяльності в ЄС, визначено, що адвокатська діяльність у країнах ЄС здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Здійснено розгляд Кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (СБВЕ) та Кодексу поведінки для юристів у Європейському співтоваристві. Визначено їхню роль у формуванні професійних стандартів та етичних норм для адвокатів. Досліджено співвідношення європейських стандартів з національними стандартами адвокатури в Україні.

Ключові слова: адвокат, права людини, адвокатська діяльність, європейські стандарти, адвокатська етика, незалежність, конфіденційність.

Shchepaniuk Yu.

The influence of European standards of advocacy on national legislation in the field of advocacy

With the development of European integration and changes in international law, the influence of European standards on national legislation is becoming more and more significant. In the field of advocacy, this influence is of particular importance, as it determines the legal status of attorneys, their rights and obligations, as well as the principles of professional ethics. This article is aimed at analyzing this influence and determining its role in the formation and development of national legislation in the field of advocacy. The relevance of this article is due to the growing importance of European standards in the formation and development of national advocacy systems, especially in the context of European integration. In today's conditions of globalization of legal systems and strengthening of international cooperation, the implementation of European standards is an important step towards the harmonization of legal norms and ensuring high standards of justice.

The purpose of this study is to analyze the influence of European advocacy standards on national legislation in the field of advocacy, as well as to determine the role of these standards in the formation and development of the legal system. The research is aimed at identifying key aspects of the integration of European standards into national regulations, evaluating the effectiveness of these changes and their impact on ensuring high standards of justice.

In conclusion, the results of this study emphasize that the implementation of European advocacy standards has a significant positive impact on national legislation in the area of advocacy. These standards contribute to the increase of professional requirements for lawyers, ensure their independence, guarantee equal access to justice, stimulate the reform of national legislation and increase the role of professional associations of lawyers. The implementation of European standards helps to create an efficient and fair legal system that meets the modern challenges and needs of society.

Keywords: attorney, human rights, activity of an attorney, European standards, attorney ethics, independence, confidentiality.

Постановка проблеми. З розвитком європейської інтеграції та змінами в міжнародному праві, вплив європейських стандартів на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності стає все

більш значущим. Проблематика цього впливу надзвичайно важлива, оскільки вона охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти правового регулювання адвокатської діяльності. Одним із ключових аспектів проблематики є процес інтеграції європейських стандартів у національне законодавство. Адаптація місцевих правових норм до європейських вимог є складним завданням, що потребує ретельного аналізу та врахування специфіки кожної країни. Наприклад, національні правові традиції можуть значно відрізнятися від європейських стандартів, що ускладнює процес гармонізації. Також необхідно враховувати результати наукових і практичних досліджень, які можуть виявити можливі перешкоди та запропонувати шляхи їх подолання. Важливим аспектом є також виявлення відмінностей між національними нормами і європейськими стандартами адвокатури. Ці відмінності можуть стосуватися етичних норм, процедур надання правової допомоги, вимог до професійної кваліфікації адвокатів тощо. Наприклад, деякі країни можуть мати більш суворі вимоги до конфіденційності адвокатської діяльності або інші підходи до питання незалежності адвокатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання специфіки, особливостей та проблематики впливу європейських стандартів адвокатури на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності досліджували Т. Б. Вільчик, В. О. Святоцька, С. С. Бандурка, А. М. Бірюкова, С. А. Антонюк, Н. М. Бакайнова та ін.

Варто зазначити, що перераховані вище науковці розглядали тематику дослідження через призму національного законодавства й акцентували увагу на шляхах удосконалення національного законодавства у сфері адвокатської діяльності.

Мета дослідження – дослідити вплив європейських стандартів адвокатури на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності, окреслити особливості такого впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стандарти адвокатури – це сукупність норм і правил, які регламентують професійну діяльність адвокатів. Вони охоплюють етичні принципи, кваліфікаційні вимоги, правила поведінки та інші норми, спрямовані на забезпечення ефективної та добросовісної правової допомоги.

Європейські стандарти адвокатури є набором нормативних документів та принципів, які регулюють діяльність адвокатів у країнах Європейського союзу (ЄС) та інших країнах Європи. Ці стандарти встановлюють права та обов'язки адвокатів, етичні норми, процедури надання правової допомоги, а також інші аспекти професійної діяльності адвокатів. Ці стандарти є загальноновизнаними і такими, які відіграють основоположну роль у процесі регулювання і становлення адвокатської діяльності.

Під міжнародними стандартами адвокатури розуміються загальноновизнані світовою спільнотою оптимальні зразки організації та здійснення адвокатської діяльності, що відображають найвищі досягнення у цій сфері, які сформувалися під впливом певних історичних подій і закріплені у міжнародних актах. Міжнародні стандарти адвокатури формуються на глобальному рівні та є універсальними. Універсальність передбачає обов'язок застосування певних стандартів для оцінювання відповідного стану речей. Джерелами таких стандартів є міжнародні акти та договори (міжнародні угоди, конвенції, пакти), які враховують всесвітній досвід і втілюють сучасні потреби й тенденції розвитку адвокатури. Для України є не лише зразками, а й нормативними приписами [4].

Формулювання національних стандартів адвокатури має відбуватися з урахуванням: результатів наукових і практичних досліджень; міжнародних і регіональних стандартів; правил, норм та інших актів, що стосуються прав і свобод людини та їхнього захисту; прогресивних національних стандартів адвокатури зарубіжних держав; судової практики національних і міжнародних судів; інших видів юридичної практики; прогресивних традицій і звичаїв адвокатської діяльності України та інших держав. Це, зі свого боку, дасть змогу уніфікувати міжнародні стандарти організації та діяльності адвокатури, обрати й оптимізувати комплекс правил адвокатської діяльності, встановити підвищені професійні вимоги до адвокатів і діяльності адвокатури, порівняно з уже досягнутим рівнем [4].

Впроваджуючи міжнародно-правові стандарти адвокатської діяльності, адвокатура України зорієнтована на діяльність адвокатур країн-членів Європейського Союзу (ЄС), у яких захист прав і свобод людини, надання правової допомоги є пріоритетними в державній політиці. Адвокатська діяльність у країнах ЄС здійснюється відповідно до принципів верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1, с. 117].

Недотримання нормативно закріплених стандартів організації та професійної діяльності адвокатури на міжнародному рівні зумовлює негативну оцінку діяльності національної адвокатської спільноти, на національному рівні можливе ініціювання притягнення адвоката до юридичної відповідальності. Клієнт

адвоката, хоч і не є адресатом стандартів адвокатури, виконує роль наглядача за їх дотриманням адвокатом. У разі порушення стандартів клієнт має право розірвати угоду про надання правничої допомоги, ініціювати дисциплінарне провадження щодо адвоката або цивільний позов щодо відшкодування завданої діями адвоката шкоди [5].

Насамперед європейські стандарти адвокатури забезпечують дотримання високих професійних стандартів серед адвокатів. Вони визначають принципи етики та поведінки, яких адвокати повинні дотримуватися у виконанні своїх обов'язків. Це допомагає забезпечити довіру громадян до правової системи та гарантує високу якість правової допомоги. Загалом висока якість правової допомоги адвокатів у країнах ЄС залежить від різноманітних факторів, у т. ч. законодавчої бази, професійних стандартів, освіти та підтримки професійних організацій. Ці елементи допомагають забезпечити доступ до справедливого судочинства та захист прав громадян.

Друге значення полягає у забезпеченні незалежності адвокатів у їхній професійній діяльності. Європейські стандарти гарантують, що адвокати можуть працювати без втручання з боку держави чи інших сторін, забезпечуючи об'єктивний та незалежний захист прав своїх клієнтів. Як вказує Т. Варфоломеєва, дотримання принципу незалежності адвокатів – це не просто спосіб збереження їхніх корпоративних правил, а й спосіб забезпечення реального захисту прав клієнтів [6, с.10]. Водночас К. Коваль зазначає, що незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя й неупередженості суддів [7, с. 3].

Принцип невтручання держави у діяльність адвокатів є одним із ключових принципів, що регулюють адвокатську діяльність у країнах ЄС. Він забезпечує незалежність адвокатів у виконанні професійних обов'язків.

Третя важлива роль європейських стандартів адвокатури полягає у забезпеченні доступу до правосуддя. Вони визначають процедури надання правової допомоги та гарантують, що всі громадяни мають рівні права та можливості щодо отримання кваліфікованої правової допомоги незалежно від свого матеріального стану чи соціального статусу. Це питання стосується не лише гарантування прав людини, а й має ґрунтовне значення для забезпечення довіри громадян до правової системи.

Відповідно до Хартії Європейського Союзу про основні права 2000 р. (ст. 47) кожній особі з метою захисту їхніх прав гарантується можливість користуватися юрисконсультом, захисником або представником [3]. Хартія Європейського Союзу про основні права є важливим орієнтиром для адвоката, тому що цей акт визнає та гарантує широкий спектр прав людини, у т. ч. право на справедливий процес, право на ефективний захист та право на правову допомогу. Для адвоката це означає, що він має можливість працювати у середовищі, де права та інтереси його клієнтів мають юридичну підтримку та захист.

Хартія визнає право на конфіденційність та приватність. Для адвоката це означає, що він має поважати конфіденційність інформації, яку отримав від своїх клієнтів у межах професійних відносин. Це є фундаментальним принципом адвокатської етики та гарантує довіру між адвокатом і клієнтом.

Хартія забезпечує захист від дискримінації на будь-яких підставах, таких як раса, стать, релігія, інвалідність тощо. Це спрямовує представників адвокатської професії, що вони зобов'язані боротися за справедливість та рівність перед законом для всіх своїх клієнтів, незалежно від їхньої особистості чи характеристик.

Одним з інструментів, які сприяють організації та гармонізації адвокатської діяльності в ЄС є «Директива Європейського парламенту та Ради ЄС про право доступу до адвоката у кримінальному процесі та про право затриманих (арештованих) на повідомлення третіх осіб». У сучасному світі, де справедливість та захист прав людини є важливими цінностями, гарантувати доступ до адвоката у кримінальному процесі стає критичною необхідністю. Директива Європейського парламенту та Ради ЄС про право доступу до адвоката у кримінальному процесі та про право затриманих на повідомлення третіх осіб є важливим кроком у цьому напрямку, встановлюючи мінімальні стандарти та гарантії для осіб, затриманих у кримінальних справах. Одним із ключових аспектів директиви є право затриманих осіб на повідомлення третіх осіб про їх затримання або арешт. Це важливий механізм, який дає змогу зменшити ризик можливого свавілля та забезпечити прозорість у діяльності правоохоронних органів. Повідомлення третіх осіб про затримання може сприяти уникненню незаконних дій з боку правоохоронців, забезпечуючи контроль з боку громадськості та сторонніх осіб.

Через призму складностей, що виникають у кримінальних, цивільних та адміністративних справах, які потребують високого рівня кваліфікації у правовій сфері та етичної поведінки, Кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (ССВЕ), яких ухвалено в 1988 р., є невід'ємною частиною

професійної діяльності адвокатів. Він визначає основні етичні принципи, що регулюють поведінку адвокатів у процесі здійснення їхньої професійної діяльності у країнах ЄС та сприяє створенню єдиної системи професійних стандартів.

Варто зауважити що цей кодекс встановлює невід'ємний принцип конфіденційності адвокатської діяльності. Другим важливим принципом є незалежність адвокатів. ССВЕ гарантує право на незалежність у виконанні професійних обов'язків, що є необхідною передумовою забезпечення адекватного та професійного захисту прав та інтересів клієнта. ССВЕ закріплює принцип професійної компетентності, що вимагає від адвокатів високого рівня знань та навичок для виконання своїх обов'язків ефективно та професійно.

П. 1.1. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства передбачає, що у будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль; його призначення не обмежено сумніним виконанням свого обов'язку в межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді поради і консультацій [2].

Ще одним актом, який містить положення, що зачіпають діяльність адвокатів, є Кодекс поведінки для юристів у Європейському співтоваристві, прийнятий 28 жовтня 1998 р., відомий як «Code of Conduct for Lawyers in the European Community». Цей кодекс встановлює загальні принципи та правила, які мають дотримуватися юристами в країнах ЄС. Цей кодекс відіграє важливу роль у визначенні принципів, які повинні керувати діяльністю юристів, та встановлює основні етичні стандарти, які потрібно дотримуватися в процесі надання правової допомоги.

Центральним аспектом Кодексу є наголос на незалежності, чесності та добросовісності виконання професійних обов'язків. Незалежність є основою правової професії, оскільки вона забезпечує бездоганність та об'єктивність в юридичному консультуванні та представництві. Чесність та добросовісність гарантують, що юрист завжди діє в інтересах свого клієнта та дотримується високих стандартів етики. Крім того, Кодекс регулює взаємодію з клієнтами, колегами та органами влади. Він закликає до підтримки конфіденційності та поваги прав людини у всіх відносинах, а також до високого рівня професійної етики у спілкуванні з іншими учасниками правового процесу. Кодекс є не лише набором правил, а й керівною засадою для юристів у всіх аспектах їхньої діяльності. Його дотримання сприяє підвищенню довіри до правової професії та забезпечує високу якість надання правових послуг у Європейському Співтоваристві.

Також особлива увага приділяється особистісним цінностям (чесності та непідкупності), які вважаються професійними обов'язками адвоката [2]. У кодексі чітко простежується ідея про те, що роль адвоката у суспільстві, а також повага до адвокатської професії є основоположним маркером верховенства права та основ демократії у громадянському суспільстві.

Якщо брати до уваги Правила адвокатської етики, які відомі в Україні і були прийняті у вигляді відповідного документа, то можна чітко усвідомити, що співвідношення з аналогічним документом, який регулює тотожну адвокатську діяльність у ЄС простежується практично у всіх основних положеннях. Загальні принципи адвокатської етики (незалежність, конфіденційність, чесність та професійна компетентність) широко застосовуються як в Україні, так і в ЄС.

Правила передбачають, що поряд із встановленими етичними нормами адвокати України мають право керуватися нормами Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства.

Висновки. Вплив європейських стандартів адвокатури на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності є значним та має далекосяжні наслідки для правової системи країн-членів ЄС. Цей вплив виявляється у кількох основних аспектах, які варто врахувати. Європейські стандарти адвокатури визначають загальні принципи етики та професійної поведінки для адвокатів, які стають важливою основою для розробки та вдосконалення національного законодавства. Країни-члени ЄС зобов'язані узгоджувати свої закони та нормативно-правові акти з вимогами європейських директив та стандартів, що стосуються адвокатської діяльності. Європейські стандарти адвокатури можуть спонукати національні уряди до реформування внутрішнього законодавства для забезпечення відповідності міжнародним стандартам та практиці. Це може охоплювати удосконалення правового статусу адвокатів, забезпечення конфіденційності та незалежності адвокатської діяльності, а також забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян.

У висновку, вплив європейських стандартів адвокатури на національне законодавство у сфері адвокатської діяльності є суттєвим для створення єдиного юридичного простору в Європейському Союзі. Цей вплив сприяє підвищенню якості та ефективності правосуддя, забезпеченню захисту прав та інтересів громадян та сприяє зміцненню принципів правової держави, незважаючи на те, що європейські стандарти адвокатури є загальноновизнаними й універсальними.

Список використаних джерел

1. Бандурка С. С. Адвокатура України на сторожі закону : монографія. Харків : Майдан, 2021. 224 с.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року.
3. Хартія основних прав Європейського Союзу. Урочиста прокламація (Ніца, 7 грудня 2000 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text (дата звернення: 16.12.2023)
4. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : Ін Юре, 2019. 480 с.
5. Святоцька В. Всесвітні міжнародно-правові стандарти організації та діяльності адвокатури: український вимір. *Право України*. 2012. № 7. С. 250–256.
6. Варфоломєєва Т. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 7–20.
7. Коваль К. Внутрішні стандарти адвокатури. *Український адвокат*. 2013. № 7. С. 3–5.

References

1. Bandurka, S. S. (2021). *Advokatura Ukrainy na storozhi zakonu: monohrafiia [Advocacy of Ukraine on the Guard of the Law: a monograph]*. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian]
2. *Zahalnyi kodeks pravyl dlia advokativ krain Yevropeiskoho Spivtovarystva. Pryiniato delehatsiieu dvanadtsiaty krain-uchasnyts na plenarnomu zasidanni u Strasburzi v zhovtni 1988 roku [Common Code of Practice for Lawyers of the European Community. Adopted by a delegation of twelve member states at a plenary meeting in Strasbourg in October 1988]* [in Ukrainian]
3. *Khartiia osnovnykh prav Yevropeiskoho Soiuzu. Urochysta proklamatsiia (Nitsa, 7 hrudnia 2000 roku) [Charter of Fundamental Rights of the European Union. Solemn proclamation (Nice, 7 December 2000)]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text [in Ukrainian]
4. Sviatotska, V. O. (2019). *Standarty orhanizatsii ta profesiinoi diialnosti advokatury: porivnialno-pravove doslidzhennia: monohrafiia [Standards of organisation and professional activity of the Bar: a comparative legal study: monograph]*. Kyiv: In Yure [in Ukrainian]
5. Sviatotska, V. (2012). *Vsesvitni mizhnarodno-pravovi standarty orhanizatsii ta diialnosti advokatury: ukraïnskyi vymir [World international legal standards of organisation and activity of the Bar: Ukrainian dimension]*. *Pravo Ukrainy - Law of Ukraine*, 7, 250–256 [in Ukrainian]
6. Varfolomeieva, T. (2009). *Vprovadzhenia mizhnarodnykh pravyl advokatskoi etyky v Ukraini [Implementation of international rules of legal ethics in Ukraine]*. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy - Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 1 (14), 7–20 [in Ukrainian]
7. Koval, K. (2013). *Vnutrishni standarty advokatury [Internal standards of the Bar]*. *Ukrainskyi advokat - Ukrainian Advocate*, 7, 3–5 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 14.06.2024